

Δελτίο

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΓΟΝΕΩΝ

ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 18

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1997

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Οι εκπαιδευτικές αλλαγές στη Σχολή μας: Προοπτικές και προσδοκίες
- Η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική πολιτική και η αναγνώριση της ισοτιμίας των διπλωμάτων
- Λογοτεχνικό Εργαστήριο: Μάθημα για τον Ι. Γρυπάρη σε ταινία της ΕΤ2
- Εκπαιδευτικές δραστηριότητες- Ειδήσεις
- Η Σελίδα των Αποφοίτων
- Βιβλία-Βιβλιοαναγνώσεις
- Επιστολή του κ. Μ.Δ. Στασινόπουλου, π. Προέδρου της Δημοκρατίας
- Μουσικές Αναγνώσεις: Ο Don Giovanni του W.A. Mozart

ΔΕΛΤΙΟ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΓΟΝΕΩΝ

έκδοση
της Σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου
Ν. Λύτρα 14 - 154 52 Π. Ψυχικό
Τηλ.: 6776010 - 6666117

Υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο:
Α.Ι. Παναγιωτόπουλος

Υπεύθυνοι ύλης:
Σ. Κουτσούνης, Γ. Νικολάου

Επιμέλεια: Π. Υφαντής

ΘΕΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΜΑΘΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ Ι. ΓΡΥΠΑΡΗ ΣΕ ΤΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΕΤ2

Οι μαθητές του Λογοτεχνικού Εργαστηρίου του Σχολείου μας και ο κ. Σ. Κουτσούνης, Υπεύθυνος καθηγητής του Εργαστηρίου, προετοίμασαν και παρουσίασαν στις 19 Φεβρουαρίου 1996 μάθημα για τον ποιητή Ι. Γρυπάρη, το οποίο μαγνητοσκοπήθηκε προκειμένου να χρησιμοποιηθεί σε ταινία-ντοκιμαντέρ της ΕΤ2 για τον εν λόγω ποιητή.

Η ταινία, ο βασικός κορμός της οποίας αποτελείτο από το μάθημα που είχε γίνει για τον ποιητή στο Λογοτεχνικό Εργαστήρι, προβλήθηκε στις 8 Ιουλίου 1996. Την επιμέλεια της εκπομπής είχε ο Κ. Χριστοφιλόπουλος, τη σκηνοθεσία έκανε ο Π. Κυπαρίσης, καθηγητής θεάτρου του Σχολείου μας, ενώ συμμετείχαν επίσης και μίλησαν για τον Γρυπάρη ο κ. Κ. Γεωργουσόπουλος και η κ. Μ. Μαντουβάλου.

Οι μαθητές μας, με τη βοήθεια του καθηγητή τους, αναφέρθηκαν στη ζωή του ποιητή, επισήμαναν βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης και της ποιητικής του και προσπάθησαν να αποτιμήσουν το έργο χωρίς προκαταλήψεις και υπερβολές.

Στο μάθημα συμμετείχαν όλοι σχεδόν οι μαθητές του Εργαστηρίου.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Το σημερινό μας μάθημα, όπως γνωρίζετε, είναι αφιερωμένο σ' έναν από τους σημαντικότερους ποιητές της α' μεταπαλαμικής γενιάς, στον Ιωάννη Γρυπάρη.

Ο Ι. Γρυπάρης, όπως θα διαβάσατε, γεννήθηκε στον Αρτεμώνα της Σίφνου το 1870, αλλά εγκαταστάθηκε με τους γονείς του σε πολύ μικρή ηλικία στην Κων/πολη, όπου και φοίτησε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή. Αναφέρω αυτή την πληροφορία, διότι, όπως θα δούμε, θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε και να ερμηνεύσουμε ορισμένα χαρακτηριστικά της ποίησής του.

Ύστερα από τη σφαγή των Αρμενίων και τον κλονισμό της δημόσιας ασφάλειας της Πόλης, ο Γρυπάρης επέστρεψε οριστικά στην Αθήνα το 1897, όπου πήρε τον ίδιο χρόνο και το πτυχίο του της φιλολογίας.

Υπηρέτησε στη Μέση Εκπαίδευση ως φιλόλογος, γυμνασιάρχης και επιθεωρητής και μελέτησε τη νεότερη λογοτεχνία στην Ιταλία, τη Γαλλία και τη Γερμανία, όπου βρέθηκε με κρατική υποτροφία. Διετέλεσε Τμηματάρχης Γραμμάτων και Τεχνών του Υπουργείου Παιδείας και αργότερα Διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου.

Εκτός από ποιητής υπήρξε και σπουδαίος μεταφραστής, ιδιότητα στην οποία θα αναφερθούμε ειδικά στη συνέχεια.

Ο Γρυπάρης πέθανε στην Αθήνα το 1942, εξαντλημένος από τις στερήσεις της Κατοχής.

Το ποιητικό έργο του Γρυπάρη περιορίζεται στη μοναδική συλλογή με τον περίεργο τίτλο *Σκαρβαίοι και Τερακόττες*, που εκδόθηκε το 1919 και τιμήθηκε το 1920 με το Εθνικό Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών. Περιλαμβάνει τις ενόητες *Σκαρβαίοι*, *Τερακόττες*, *Ιντερμέδια*,

Από το Ερωτικό Βιβλίο του Τρύφωνος και της Χρυσόφρυδης, *Δικαιοσύνη και Τα Ελεγεία*.

Μέσα από τα ποιήματα λοιπόν αυτής της συλλογής θα ήθελα να εντοπίσουμε μαζί τα κυριότερα χαρακτηριστικά στοιχεία της ποίησης και της ποιητικής του Γρυπάρη, έτσι ώστε να φανεί η ιδιαιτερότητά του και να εκτιμηθεί σωστά, χωρίς υπερβολές ή υποτιμήσεις, το έργο του.

Πριν όμως σας δώσω το λόγο, θα ήθελα να κάνω μια επισήμανση. Ο Γρυπάρης υπήρξε ποιητής με καταγωγή φιλολογική. Απηχούσε τις αντιλήψεις ενός άλλου καιρού, όταν αρετές θεωρούνταν ο ωραίος λόγος, το κοσμητικό επίθετο και τα καλλιλογικά στοιχεία. Ο πηγαίος λυρικός κραδασμός μάλλον έλειπε από τον Γρυπάρη, και γι' αυτό προσπάθησε να τον αντικαταστήσει με ομοβροντίες επιθέτων και συνθέτων. Αν το ταλέντο αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε δημιουργία, το ταλέντο του Γρυπάρη ήταν αυτή η ιδιαίτερη ευχαρίστηση να σμιλεύει και να κατασκευάζει, πασχίζοντας να πλουτίσει το στίχο του με μια τεχνητή λυρική έξαρση και να τον κάνει να φαντάζει και να πάλλεται από τις συνηχήσεις σπάνιων και ασυνήθιστων λέξεων - κι από δω αντλεί τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της η ποίησής του: μια ποίηση με ιδιότυπο περιεχόμενο, εργαστηριακά και σχολαστικά δημιουργημένη, με αυστηρότατη επιμέλεια μορφής και άψογη τεχνική. Θα κάνουμε λάθος λοιπόν, αν δεν τον εξετάσουμε με βάση την περιρρέουσα ατμόσφαιρα, τις συνθήκες και τις αντιλήψεις της εποχής του.

Ύστερα και από την επισήμανση αυτή, έχετε το λόγο. Και για να σας βοηθήσω, σας ερωτώ

το εξής πρώτα: Διαβάζοντας τη συλλογή, ποια λογοτεχνικά ρεύματα διακρίνεται να έχουν επιδράσει στην ποίησή του;

ΠΑΝΔΗΣ: Ο Παρνασσισμός και ο Συμβολισμός.
ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Μάλιστα. Ας ξεκινήσουμε με τον Παρνασσισμό. Εγώ να σας θυμίσω απλώς ότι ο Παρνασσισμός ως ποιητικό ρεύμα αποτελεί αντίδραση στο Ρομαντισμό, ξαναφέρει μια κλασική ισορροπία, τη "συμπύκνωση ενάντια στη διάχυση", όπως έχει ειπωθεί. Πες μας τώρα εσύ Δημήτρη, από ποια στοιχεία φαίνονται οι παρνασσιακές επιδράσεις στην ποίηση του Γρυπάρη και σε ποιες ενότητες της συλλογής του είναι περισσότερο έντονες;

ΠΑΝΔΗΣ: Ο Παρνασσισμός φαίνεται πολύ έντονα στους *Σκαρβαίους*, αλλά και στις *Τερακόττες*, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο ποιητής έχει ξεκόψει εντελώς απ' αυτόν στις υπόλοιπες ενότητες της συλλογής του, όπου περισσότερο έντονος και φανερός είναι ο Συμβολισμός.

Οι παρνασσιακές επιδράσεις τώρα μπορούν να εντοπιστούν:

- στον εξεζητημένο τίτλο των δύο ενοτήτων (*Σκαρβαίοι & Τερακόττες*)
- στους ηχηρούς και ρωμαλέους στίχους, τους οποίους ο ποιητής επεξεργάζεται αυστηρά με στόχο την τελειότητα της μορφής
- στην περιορισμένη επιλογή των θεμάτων από την ιστορία και τη μυθολογία και
- στην καλλιέργεια ισορροπημένου και κάπως ψυχρού ποιητικού τόνου και ύφους.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Μάλιστα. Να μείνουμε λίγο ακόμη στις ενότητες *Σκαρβαίοι* και *Τερακόττες*, που καλύπτουν την πρώτη περίοδο της ποιητικής παραγωγής του Γρυπάρη. Έχει να παρατηρήσει κανείς κάτι;

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: Εγώ, εκείνο που παρατήρησα είναι ότι ο Γρυπάρης είναι πολύ πλαστικός και ζωγραφικός. Τα ποιήματα των *Σκαρβαίων* ιδιαίτερα αποτελούν σύνολα από εικόνες και έγχρωμους πίνακες.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Πολύ ωραία. Και από στιχουργική άποψη τι είδους ποιήματα περιλαμβάνονται στις δύο αυτές ενότητες;

ΛΑΣΚΑΡΗΣ: Σονέτα και μάλιστα, όπως παρατήρησα, 15σύλλαβα στην ενότητα *Σκαρβαίοι* και 11σύλλαβα στην ενότητα *Τερακόττες*.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Σωστά. Να σημειώσω εδώ ότι ο Γρυπάρης είναι ο πρώτος ποιητής που δημιούργησε σονέτα στο 15σύλλαβο εθνικό μας στίχο.

Ας περάσουμε τώρα στο Συμβολισμό. Ο Συμ-

βολισμός όπως ξέρετε αποτελεί αντίδραση προς την υπερβολική αντικειμενικότητα και αυστηρότητα του Παρνασσισμού. Ποιος θα ήθελε να μας πει σε ποιες ενότητες της συλλογής είναι περισσότερο εμφανής ο Συμβολισμός;
ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗ: Παρότι, όπως είπαμε, ο Παρνασσισμός είναι εκείνος που βαραίνει περισσότερο στις δύο πρώτες ενότητες της Συλλογής του, ωστόσο και ο Συμβολισμός υπολανθάνει στους *Σκαρβαίους*, όπως π.χ. στο ποίημα *Τα ρόδα του Ηλιογάβαλου*, και δηλώνεται διακριτικά σε όλα σχεδόν τα ποιήματα της ενότητας *Τερακόττες*.

Ουσιαστικότερη όμως προσέγγιση στο Συμβολισμό παρατηρείται στις υπόλοιπες ενότητες της Συλλογής του και κυρίως στα *Ιντερμέδια*, όπου ο ποιητής αποτίναξε την αυστηρή στιχουργική συμμετρία του σονέτου και επιδόθηκε σ' ένα στίχο πιο ελεύθερο και πιο μουσικό, και στα *Ελεγεία*, ποιήματα εσωτερικών κατεξοχήν καταστάσεων.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Μπορεί τώρα να μου πει κάποιος άλλος συγκεκριμένα στοιχεία Συμβολισμού σ' αυτές τις ενότητες;

ΙΜΠΡΖΙΑΔΗ: Στα ποιήματα των ενοτήτων αυτών είναι έντονα:

- η μουσικότητα και η υποβλητικότητα
- η προτίμηση στην έμμεση έκφραση που επιτρέπει τον υπαινιγμό μάλλον, παρά την άμεση αναφορά στα πράγματα και
- η σταθερή επιδίωξη να εκφραστεί ο εσωτερικός κόσμος με σύμβολα από τον κόσμο των αισθήσεων.

Χαρακτηριστικό είναι νομίζω το ποίημα *Τρελή Χαρά* από την ενότητα *Τερακόττες*.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Ωραία. Ας περάσουμε τώρα σε άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία της ποίησης του Γρυπάρη. Ποιος θέλει να μιλήσει;

ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗ: Εγώ, κάτι που παρατήρησα έντονα σε πάρα πολλά ποιήματα είναι ο ερωτισμός και ο αισθησιασμός. Στην ποίηση του Γρυπάρη παρουσιάζεται ένας έρωτας πληθωρικός, συχνά παγανιστικός, σχεδόν πάντοτε πυρήνας μιας φύσης έντονα μυθοποιημένης. Η ηδυπάθειά του φτάνει, κάποτε, ως τα όρια της ερωτομανίας, όσο κι αν το ερωτικό πάθος του κρύβεται πίσω απ' τις δύσκολες ρίμες και τα πυκνά - σχεδόν αδιαφανή και αδιαπέραστα - παραπετάσματα που ρίχνει η δύσκολη τεχνική του. Όταν όμως καταλάβουμε νοηματικά τα ποιήματά του, τότε το πάθος που θαρρείς ότι τον καίει ξεπε-

ΘΕΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ο ποιητής Ι. Γρυπάρης

τάγεται φλογερό. Χαρακτηριστικό σχετικά είναι το ποίημα *Στον ίσκιο της καρδιάς*, από τα *Ιντερμέδια*.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Θα ήθελα να τονίσω εδώ ότι το φυλάκισμα του φλογερού αυτού ερωτικού πάθους μέσα στα δεσμά του σχολαστικά φροντισμένου στίχου του, σε συνδυασμό με τις σαφείς ενδείξεις μιας πικρής, ορφανεμένης από μεγάλες εκπλήξεις και εμπειρίες ζωής, είναι που έφεραν κάτι νέο, αποτελούν μια ιδιαιτερότητα στην ποίηση του Γρυπάρη, που από την άποψη τούτη μπορεί να συγκριθεί με τον Mallarmé.

Ο έρωτας και ο αισθησιασμός είναι, θα μπορούσαμε να πούμε, ο ένας πόλος της γρυπαρικής μουσας. Τον άλλο πόλο θα τον δούμε στη συνέχεια.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Εγώ παρατήρησα κάτι άλλο: στην ποίησή του είναι βαθιά ριζωμένο το ελληνικό στοιχείο, τόσο το λόγιο όσο και το δημοτικό.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Πράγματι, έστω και αν και τα δημοτικά στοιχεία στην περίπτωση του είναι κι εκείνα περασμένα μέσα από τη λόγια ιδιοσυγκρασία του. Θυμηθείτε μια πληροφορία που σας είχα αναφέρει στην αρχή. Μπορεί ο Γρυπάρης να προερχόταν από τη Σίφνο, μα τα παιδικά του χρόνια και το λόγιο περιβάλλον του καθώς και οι σπουδές του στη Μεγάλη του Γένους Σχολή τον συνδέουν περισσότερο με την Πόλη παρά με το νησί του, απ' όπου έχει αντλήσει αναντίρρητα αρκετά δημοτικά στοιχεία, για να τα

συγχωνεύσει όμως με όσα πήρε απ' το Βυζάντιο και την κλασική του παιδεία.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Κάτι άλλο που παρατήρησα επίσης είναι η τάση του για το παραμυθένιο και το μυθικό, άλλοτε χώρια κι άλλοτε αλληλένδετα με το ερωτικό και το αισθησιακό. Σαν παράδειγμα αναφέρω τον *Πραματευτή* από την ενότητα *Από το ερωτικό βιβλίο του Τρύφωνος και της Χρυσόφρυδης*.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Να παρατηρήσω κάτι εδώ. Το μυθικό και το παραμυθένιο στον Γρυπάρη δεν εντοπίζεται τόσο στον ίδιο το μύθο πάντοτε, όσο στη διακόσμησή του. Ο μύθος γίνεται αφορμή για το ποίημα, που ο ποιητής το κατασκευάζει και το στολίζει, για να ξαφνιάζει παράξενα και, προπάντων, για να 'ναι ωραίο και σύμφωνο με τις αντιλήψεις του.

ΜΕΡΓΟΥ: Υπάρχει βέβαια και η αντίθετη πλευρά στην ποίησή του: η προβολή μιας πραγματικότητας λιγότερο ή καθόλου μυθοποιημένης, χειροπιαστής θα λέγαμε, ένας ρεαλισμός αστόλιστος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ποίημα *Σάτιρα*, πάλι από την ενότητα *Από το ερωτικό βιβλίο του Τρύφωνος και της Χρυσόφρυδης*.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Το ποίημα που μας ανέφερες, η *Σάτιρα*, αποτελεί ταυτόχρονα και χτυπητή εξαίρεση σ' ολόκληρο το έργο του, μια και στόχος του δεν είναι συνήθως να δώσει απ' ευθείας ή έμμεσα την αισθητή πραγματικότητα, όσο να τη διακοσμήσει, να την εξωραΐσει και να τη μυθοποιήσει, μετασχηματίζοντάς την σ' ένα πυκνό γλωσσικό πλέγμα.

ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ: Εγώ διέκρινα όμως σε κάποια ενότητα της συλλογής του, και συγκεκριμένα στα *Ιντερμέδια*, έναν λυρισμό.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Ναι, τα *Ιντερμέδια*, τα 3στροφα αυτά ποιήματα σε ποικίλα μέτρα, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως λυρικές παρενθέσεις. Δεν αντιπροσωπεύουν όμως απόλυτα την πιο προσωπική του έκφραση.

ΠΑΠΑΣ: Εγώ θα ήθελα να κάνω κάποιες παρατηρήσεις για τη γλώσσα του.

Ο Γρυπάρης υπήρξε υπέρμαχος και βαθύς γνώστης της Δημοτικής. Στα ποιήματά του παρατηρούμε ασυνήθιστες και ηχηρές, συνήθως σύνθετες, λαϊκότροπες λέξεις, που μερικές φορές μας δίνουν την εντύπωση ότι αποτελούν γι' αυτόν ένα είδος αυτοσκοπού. Η λεξιφιλία και η λεξιμανία του αυτή ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι ο Γρυπάρης ήταν ένας καλός κλασικός φιλόλογος. Πάντως η γλώσσα του είναι ιδιότυ-

πη και προσωπική και χαρακτηρίζει ολόκληρο το ποιητικό του έργο, πρωτότυπο και μεταφραστικό.

Το λεξιλόγιό του βέβαια, κάποτε, ξενίζει και απωθεί. Κι αυτός είναι ίσως ένας βασικός λόγος για τον οποίο οι μεταφράσεις του σήμερα θεωρούνται παρωχημένες.

ΑΡΖΙΜΑΝΟΓΛΟΥ: Μπορεί οι μεταφράσεις του να θεωρούνται γλωσσικά παρωχημένες, αισθητικά όμως, ιδιαίτερα οι μεταφράσεις του Αισχύλου και του Σοφοκλή, εξακολουθούν να είναι σχεδόν ως τις μέρες μας αξεπέραστες, τόσο για τους μελετητές όσο και για τους πρακτικούς του θεάτρου.

Και μια και πήρα το λόγο, να πω ότι ο Γρυπάρης μετέφρασε όλες τις τραγωδίες του Αισχύλου και του Σοφοκλή, τις *Βάκχες* του Ευριπίδη, την *Πολιτεία* και τον *Ευθύδημο* του Πλάτωνα και τμηματικά και αποσπασματικά Όμηρο, Ηρόδοτο, Πίνδαρο, Οράτιο κ.ά., και από τους νεότερους ξένους Γκέτε, Ζολά, Πετράρχη κ.ά.

Η γλώσσα που χρησιμοποίησε στις μεταφράσεις του ήταν η παλαιοδημοτική της εποχής του.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Το μεταφραστικό έργο του Γρυπάρη είναι μεγαλύτερο σε έκταση απ' το ποιητικό του. Μερικοί μάλιστα, όχι άδικα νομίζω, θεωρούν τη μεταφραστική του ιδιότητα υπέρτερη από την ιδιότητά του ως προσωπικού ποιητή.

Οι μεταφράσεις του Γρυπάρη χρησιμοποιούσαν πράγματι την παλαιοδημοτική, που ήταν ο εκφραστικός δρόμος της εποχής, διακρίνονταν όμως τόσο για τη φιλολογική τους ενημέρωση και νοηματική σαφήνεια όσο και για την ευλυγισία, την κομψότητα και τη ρυθμική ποικιλία.

Να σημειώσω εδώ ακόμη ότι στις μεταφράσεις του των αρχαίων κλασικών ποιητών στηρίχτηκε σε μεγάλο μέρος η αναβίωση της αρχαίας τραγωδίας στη νεοελληνική σκηνή.

Να περάσουμε τώρα στη σημαντικότερη ενότητα της συλλογής του, τα *Ελεγεία*, η οποία αποτελείται από 3 ποιήματα, τον *Κισσό*, το *Απόβροχο* και τις *Εστιάδες*. Σας είχα πει να προσέξετε ιδιαίτερα και τα 3 αυτά ποιήματα, ώστε να κάνουμε ορισμένες παρατηρήσεις.

Ποιος θα ήθελε να μιλήσει;

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Τα ποιήματα αυτά είναι ποιήματα κατεξοχήν εσωτερικών καταστάσεων και αναδίδουν ένα κλίμα απαισιοδοξίας και ανικανοποίητης, εκφράζουν μια ιδέα παρακμής και στειρότητας. Έχουν επίσης μια δραματική ουσία ανάλογη με τη γλωσσική και τη μορφική

τους πυκνότητα και εκφράζουν με αξιοπρέπεια έναν συγκρατημένο θρήνο για τη χαμένη ζωή, για ό,τι χάθηκε.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Θα ήθελα τώρα να μείνουμε στις *Εστιάδες*, καθώς επίσης και σε 2 άλλα ποιήματα που σας είχα δώσει, ένα απόσπασμα από το *Προφητικό* του *Δωδεκάλογου του Γύφτου* του Κ. Παλαμά και το ποίημα *Περιμένοντας τους Βαρβάρους* του Κ. Π. Καβάφη, τα οποία μαζί θα μπορούσαν να ειπωθούν ως τριλογία με κοινή θεματική.

Ποιο είναι το θέμα, η αφορμή των τριών αυτών ποιημάτων;

ΚΑΤΑΡΝΙΑΣ: Εγώ νομίζω ότι τα ποιήματα αναφέρονται στην πολιτική και κοινωνική ανικανότητα, διαφθορά και παρακμή.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Μάλιστα. Και τα τρία ποιήματα έχουν γραφτεί σε εποχές κοινωνικών και πολιτικών ζυμώσεων (1897) και θίγουν το πρόβλημα της κοινωνικής καταστροφής και της πτώσης της πολιτείας από μέσα και όχι απ' έξω, ρίχνουν τις ευθύνες στους ιθύνοντες και στην ολιγωρία που επέδειξαν στις κρίσιμες στιγμές. Κοινή θεματική εμπνευστική λοιπόν και κοινή αφορμή.

Για να δούμε όμως τώρα τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει ο κάθε ποιητής το θέμα του.

ΓΑΛΑΝΑΚΗ: Ο Παλαμάς ξεκινάει απαισιοδόξα, κατακεραυνώνει και περιγράφει με τα πιο μαύρα χρώματα την καταστροφή, στο τέλος όμως φέρνει τη λύση μέσα από αυτή την καταστροφή, προσφέρει την κάθαρση, ελπίζει στο θεό της αγάπης, γλυκαίνει στο τέλος και λυτρώνοντας λυτρώνεται και ο ίδιος.

Ο Γρυπάρης προσβλέπει στον Κεραυνό που σαν ένα θαύμα θα κάψει τα πάντα, θα καυτηριάσει το κακό και τον μολυσμένο τόπο, θα λυτρώσει. Όμως, αυτή η δυνατότητα αφήνεται ως αόριστη, ως μετέωρη ελπίδα.

Ο Καβάφης αντίθετα δεν καταδέχεται ούτε λύση αλλά ούτε και ελπίδα και από πουθενά. Ξηλώνει, σιγά-σιγά, στίχο-στίχο, κάθε ελπίδα για έξωθεν σωτηρία.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Πολύ σωστά. Ο Παλαμάς λυτρώνει, ο Γρυπάρης αφήνει να αιωρείται μια αόριστη ελπίδα, καμιά ελπίδα από τον Καβάφη. Κι η στάση του λαού ποια είναι στα τρία ποιήματα;

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Στο ποίημα του Παλαμά η παρουσία του είναι τελείως εξοντωμένη, η ευθύνη είναι συλλογική, στο ποίημα του Γρυπάρη εκδηλώνεται μια ομαδική υστερία, ενώ στο ποι-

ΘΕΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ημα του Καβάφη το πλήθος είναι άπραγο και άβουλο, υποταγμένο στη μοίρα που του επέβησαν οι άρχοντές του, δείχνει μια στωική καρτερικότητα και ανεξάντλητη υπομονή.

ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ: Ο λαός και στις τρεις περιπτώσεις μετατρέπεται σε τραγικό όχλο, να μην ξεχνάμε όμως ότι σε εποχές που η θρησκευτική πίστη έχει υποχωρήσει και που είναι ανάγκη η προσωπική συνειδητοποίηση του καθενός, η λύση και ο λυτρωμός δεν έρχονται εξ ουρανού, αλλά από τον ίδιο το λαό.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να κάνουμε μια αποτίμηση του έργου του ποιητή.

Όπως θα διαπιστώσατε, η ποίηση του Γρυπάρη καταλήγει, σε τελευταία ανάλυση, να εξαντλείται κατά το μεγαλύτερο μέρος της στη φαντασμαγορία της επιφάνειας, αφήνοντας στη σκιά τον εσωτερικό της χώρο, και δε μας αφήνει να φύγουμε και πολύ πέρα απ' τη μορφή και τον εξωτερικό διάκοσμο, να κοιτάξουμε βαθύτερα μέσα της την εσωτερική περιπέτεια του ποιητή και την ιδεολογία του, ίσως επειδή ολόκληρη περιστρέφεται γύρω από τον αόρατο άξονα του δόγματος 'η τέχνη για την τέχνη'.

Έτσι και το πιο αυθεντικό, το πιο γνήσιο μέρος του ποιητικού του έργου, βρίσκεται εκεί

που αρχίζει να συνειδητοποιεί πιο συγκεκριμένα την κάμψη του και τη στείρότητά του και ν' αντιλαμβάνεται σε βάθος την ατομική του περίπτωση: στον *Κισσό*, στις *Εστιάδες* και, ιδιαίτερα, στο *Απόβροχο*.

Παρ' όλα αυτά, πέρα από τις οποιεσδήποτε σημερινές επιφυλάξεις, ο Γρυπάρης υπήρξε ένα παράδειγμα καλλιτεχνικού μόχθου στο πλαίσιο της μορφής. Τέτοιο πυκνό γλωσσικό σώμα, τέτοια ακονισμένη συνείδηση της ποιητικής γλώσσας, σύμφωνα με τις αντιλήψεις του πάντοτε και τις αντιλήψεις της εποχής του, δεν τα συναντάμε σε πολλούς σύγχρονους και παλαιότερους του. Είχε τη δύναμη, εξάλλου, να υπομείνει τη φοβερή για έναν ποιητή μοίρα της πρόωρης στείρότητας και να τη σηκώσει με αξιοπρέπεια κι αυταπάρνηση ως το τέλος, χωρίς άστοχες υποχωρήσεις στην ποιότητα και περιττές επαναλήψεις. Γι' αυτό κι αντέχει ίσως ακόμη στην κριτική.

Το δικό μας κέρδος ως είναι η συνάντηση με τον ποιητή, με τους όποιους καρπούς ενδεχομένως μας πρόσφερε ή θα μας προσφέρει το ταξίδι των ποιημάτων του μέσα μας.

Σημ.: Η απομαγνητοφώνηση του μαθήματος και η επιμέλεια του κειμένου έγινε από τον κ. Σ. Κουτσούνη.